

Sygn. akt VI A Ca 1058/12

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 kwietnia 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie VI Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący - Sędzia SA – Krystyna Karolus -Franczyk

Sędzia SA – Regina Owczarek-Jędrasik

Sędzia SA – Anna Orłowska (spr.)

Protokolant: sekr. sąd. Katarzyna Kędzierska

po rozpoznaniu w dniu 17 kwietnia 2013 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa M. D.

przeciwko Skarbowi Państwa - Centralnemu Zarządowi Służby Więziennej

o zadośćuczynienie

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 21 marca 2012 r., sygn. akt III C 1105/08

uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu w Warszawie do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt VI ACa 1058/12

UZASADNIENIE

Powód M. D. w pozwie z dnia 5 grudnia 2008 r. wniósł o zasądzenie od Skarbu Państwa reprezentowanego przez Centralny Zarząd Służby Więziennej w W. kwoty 1.000.000 złotych tytułem zadośćuczynienia za naruszenie jego dóbr osobistych w związku z przebywaniem w przeludnionych i zaniedbanych jednostkach penitencjarnych.

Na rozprawie 20 kwietnia 2011 r. powód sprecyzował, że roszczenia kieruje przeciwko ZK W. B., AŚ i ZK w S., ZK w S. i ZK w K..

Pozwany Skarb Państwa – Centralny Zarząd Służby Więziennej wniósł o oddalenie powództwa wskazując na jego bezpodstawność. Ponadto, powołując się na trzyletni termin przedawnienia, podniósł zarzut przedawnienia roszczenia co do zdarzeń sprzed dnia 1 stycznia 2006 roku, a nadto zarzut nadużycia prawa podmiotowego przez powoda.

Wyrokiem z dnia 21 marca 2012 r. Sąd Okręgowy w Warszawie oddalił powództwo oraz orzekł o kosztach procesu.

Powyższe rozstrzygnięcie zapadło na podstawie następujących ustaleń faktycznych i rozważań prawnych.

Powód był osadzony od 14 września 2001 r. do 29 listopada 2002 r. w kilku jednostkach penitencjarnych na terenie kraju, a od 10 marca 2003 r. do dnia wniesienia pozwu – w ZK S., AŚ O., AŚ W. M., ZK K., ZK S., ZK P., AŚ W. B. i AŚ G.. W jednostkach tych panowało przeludnienie powodujące przekroczenie normy 3 m² powierzchni na jednego osadzonego, o czym informowany był właściwy sędzia penitencjarny. Przebywając w ZK w S. oraz w ZK w K. powód nie składał skarg na panujące tam warunki. W ZK w K. złożył jedną skargę na brak opieki medycznej, która uznana została za bezzasadną. W ZK w K. wentylacja była na bieżąco kontrolowana, w ZK w S. przeprowadzono kontrole sanitarne z pozytywnym wynikiem. Cele w ww. jednostkach były wyposażone standardowo, zgodnie z obowiązującą w tym zakresie regulacją prawną. Z tej regulacji wynikał także sposób montażu urządzeń sanitarnych. Sprawozdania z wizytacji AŚ W. B. nie wykazały większych uchybień.

W ocenie Sądu Okręgowego roszczenie powoda z tytułu zadośćuczynienia za naruszenie jego dóbr osobistych nie zasługiwało na uwzględnienie.

Uzasadniając żądanie powód wskazał jedynie w sposób bardzo ogólny, iż był osadzony w przeludnionych i zaniedbanych celach. Wskazał na złą opiekę medyczną, umieszczenie go w celi z osobami skazanymi na dożywocie i osobą chorą na HCV, złe warunki techniczne i sanitarne. Jednakże powód nie wyjaśnił na czym polegała niewystarczająca opieka medyczna i w czym konkretnie przejawiało się niezapewnienie mu prawidłowych warunków odbywania kary (w których jednostkach miało to miejsce i w jakich to było okresach).

Sąd Okręgowy stwierdził, iż powszechnie znana okoliczność, że w jednostkach penitencjarnych na terenie całego kraju panowało przeludnienie, nie jest wystarczająca do przypisania Skarbowi Państwa odpowiedzialności za naruszenie dóbr osobistych w każdym przypadku. Konieczne jest bowiem ustalenie, że działania pozwanego godziły w dokładnie określone dobra osobiste powoda, który nie sprostął ciężącemu na nim obowiązкови wykazania, iż w przedmiotowych jednostkach penitencjarnych naruszone zostały jego dobra osobiste oraz, że doznał krzywdy. W ocenie Sądu I instancji poczynione ustalenia faktyczne nie dawały podstaw do uznania roszczenia powoda za udowodnione, dlatego też powództwo należało oddalić.

Sąd Okręgowy oddalił wniosek powoda o przesłuchanie w charakterze świadka W. K. uzasadniając, iż warunki panujące w jednostkach penitencjarnych zostały wykazane innymi środkami dowodowymi w sposób wystarczający.

Powyższy wyrok zaskarżył apelacją powód wnosząc o jego zmianę i uwzględnienie powództwa, ewentualnie o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Zaskarżonemu wyrokowi zarzucił błąd w ustaleniach faktycznych polegający na ustaleniu, iż w okresie przebywania powoda w jednostkach penitencjarnych nie doszło do naruszenia jego dóbr osobistych, naruszenie przepisów postępowania mające istotny wpływ na wynik sprawy, tj. art. 233 § 1 k.p.c. poprzez niedokonanie wszechstronnej oceny materiału dowodowego i art. 227 w zw. z art. 217 § 2 k.p.c. poprzez pominięcie wniosku dowodowego w przedmiocie przesłuchania świadka W. K. oraz naruszenie prawa materialnego – art. 448 k.c. poprzez jego błędną wykładnię.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja zasługuje na uwzględnienie, o ile zmierza do uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania.

Postawione w apelacji zarzuty natury procesowej, dotyczące błędów w ustaleniach faktycznych, niewłaściwej oceny materiału dowodowego, pominięcia wniosku dowodowego, w dużej mierze okazały się zasadne, co sprawia, że zaskarżony wyrok ostać się nie może, przy czym ranga popełnionych w sprawie uchybień procesowych nie pozwala na wydanie przez Sąd Apelacyjny orzeczenia reformatoryjnego. Przede wszystkim brak ustaleń faktycznych istotnych dla rozstrzygnięcia wskazuje na nierozpoznanie istoty sprawy, co dyskwalifikuje zaskarżony wyrok powodując

konieczność jego uchylenia. Brak prawidłowo określonej podstawy faktycznej rozstrzygnięcia uniemożliwia bowiem dokonanie jego oceny prawnej i sprawia, że zaskarżone orzeczenie nie poddaje się kontroli instancyjnej.

Powód wywodził dochodzone roszczenie z pobytów w kilku jednostkach penitencjarnych, w których odbywał karę pozbawienia wolności – AŚ i ZK w S., ZK w K., ZK w S. i AŚ W. B., wskazując jakie konkretne kwoty zadośćuczynienia wiąże z działalnością poszczególnych jednostek (pismo powoda – k.6). W ramach podstawy faktycznej powództwa powód powołał się na szereg okoliczności, które miały świadczyć o zasadności jego roszczeń, w tym na przeludnienie panujące w celach, złe warunki bytowe – niewłaściwe wyposażenie techniczne cel, złe warunki higieniczne i sanitarne oraz nieodpowiednią opiekę medyczną, a nadto na umieszczenie go w celi z osobą chorą na HCV i osobami skazanymi na dożywocie, co źle wpływało na jego psychikę. W świetle twierdzeń powoda nie może budzić wątpliwości, że swoje roszczenie wiązał przede wszystkim z naruszeniem godności osobistej i naruszeniem zdrowia.

Sąd Okręgowy oddalając powództwo wskazał, iż poczynione ustalenia faktyczne nie dawały podstaw do uznania roszczenia powoda za udowodnione. Tymczasem, biorąc pod uwagę zaoferowany przez powoda materiał dowodowy – w tym wnioski zmierzające do uzyskania informacji w jakich celach, o jakim metrażu i z jaką ilością osadzonych przebywał powód w wymienionych jednostkach penitencjarnych – powyższa ocena wydaje się przedwczesna. Sąd I instancji nie ustalił bowiem wszystkich okoliczności faktycznych niezbędnych do stanowczego rozstrzygnięcia sprawy.

Odnosząc się do pobytów powoda we wszystkich jednostkach penitencjarnych, począwszy od września 2001 roku, Sąd Okręgowy jedynie ogólnie stwierdził, że panowało tam przeludnienie powodujące okresowe przekroczenie normy 3 m² powierzchni na jednego osadzonego. Brak jest natomiast szczegółowych ustaleń w jakich zakładach karnych (aresztach śledczych) i w jakich okresach osadzony był powód, jakie panowały w nich warunki oraz na jakim poziomie kształtowało się przeludnienie w poszczególnych jednostkach – o ile i przez jak długi okres powód przebywał w celach niespełniających norm metrażowych wskazanych w art. 110 § 2 kkw.

Zważywszy na przedmiot rozpoznawanej sprawy, jakim jest roszczenie o zadośćuczynienie za naruszenie dóbr osobistych, ustalenie powyższych okoliczności jest o tyle niezbędne i istotne, gdyż w świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego, utrwalonego uchwałą składu siedmiu sędziów z dnia 18 października 2011 r., III CZP 25/1, LEX nr 960463, umieszczenie osoby pozbawionej wolności w celi o powierzchni przypadającej na osadzonego mniejszej niż 3 m² może stanowić wystarczającą przesłankę stwierdzenia naruszenia jej dóbr osobistych, a odpowiedzialność Skarbu Państwa na podstawie art. 448 k.c. za krzywdę wyrządzoną tym naruszeniem nie zależy od winy. W cytowanej uchwale wskazano jednocześnie, że sam taki fakt nie przesądza o zasadności roszczenia o zadośćuczynienie na podstawie art. 448 k.c., którego przyznanie zależy od wielu różnych okoliczności, w tym między innymi od długotrwałości przebywania w przeludnionej celi, uciążliwości z tym związanych, poczucia krzywdy i jego stopnia oraz od pozostałych warunków odbywania kary pozbawienia wolności, które mogą zwiększać poczucie krzywdy lub je osłabiać a nawet sprawiać, że w ogóle nie powstało.

W sytuacji gdy Sąd Okręgowy uznał, iż powód nie sprostał ciężącemu na nim obowiązkowi i nie wykazał, aby w przedmiotowych jednostkach penitencjarnych naruszone zostały jakiekolwiek jego dobra osobiste, co w konsekwencji skutkowało oddaleniem powództwa, nieuzasadnione było pominięcie zgłoszonego przez powoda wniosku dowodowego o przesłuchanie w charakterze świadka W. K. na okoliczności warunków w jakich powód odbywał karę pozbawienia wolności. Tym samym trafny jest podniesiony w apelacji zarzut naruszenia art. 227 k.p.c. w zw. z art. 217 § 2 k.p.c. Oddalenie wniosku o przesłuchanie ww. świadka Sąd I instancji uzasadnił bowiem wykazaniem innymi środkami dowodowymi w sposób wystarczający warunków panujących w jednostkach penitencjarnych. Podkreślić należy, iż pominięcie wniosków dowodowych zgłoszonych na okoliczności istotne dla rozstrzygnięcia może nastąpić wówczas, gdy okoliczności sporne zostały już dostatecznie wyjaśnione zgodnie ze stanowiskiem strony zgłaszającej dowód.

Przyjmując, że umieszczenie osoby pozbawionej wolności w celi o powierzchni mniejszej niż 3 m² na osadzonego może stanowić wystarczającą przesłankę stwierdzenia naruszenia jej dóbr osobistych i uwzględniając zasady rozkładu ciężaru dowodu w sprawach o ochronę dóbr osobistych, wskazać należy, iż w tym zakresie na powodzie spoczywał

tylko ciężar udowodnienia, że odbywał karę pozbawienia wolności w warunkach przeludnienia, przy nieodpowiednich warunkach bytowych i sanitarnych.

W świetle zaofertowanych przez powoda dowodów, w tym dowodu z jego zeznań, którym Sąd I instancji dał wiarę w zakresie opisu warunków panujących w jednostkach penitencjarnych, nieuprawniona, a co najmniej przedwczesna jest ogólna ocena o standardowym wyposażeniu cel, w których powód był osadzony.

Zgodzić się należy, iż nie w każdym wypadku stwierdzenie naruszenia dóbr osobistych wymaga zasądzenia zadośćuczynienia, jednak ocena zasadności powództwa w tym przedmiocie możliwa jest dopiero po rozważeniu wszystkich okoliczności dotyczących warunków odbywania przez osadzonego kary pozbawienia wolności.

Zasadny jest podniesiony w apelacji zarzut naruszenia art. 448 k.c. W cytowanej uchwale składu siedmiu sędziów SN z dnia 18 października 2011 r. wyraźnie zostało wskazane, że odpowiedzialność Skarbu Państwa na podstawie art. 448 k.c. za krzywdę wyrządzoną naruszeniem dóbr osobistych poprzez umieszczenie osoby pozbawionej wolności w celi o powierzchni mniejszej niż 3 m² na osadzonego jest niezależna od winy.

Nierozpoznanie istoty sprawy powoduje konieczność uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji. Ponownie rozpoznając sprawę Sąd Okręgowy, po poczynieniu stosownych ustaleń zakreślonych podstawą faktyczną powództwa, dokona oceny roszczenia powoda, mając na uwadze powyższe wskazania. Sąd I instancji powinien również ocenić zgłoszony przez pozwanego zarzut przedawnienia części roszczenia powoda, za okres trzech lat przed wniesieniem pozwu.

Mając powyższe na uwadze Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. i art. 108 § 2 k.p.c. orzekł jak w wyroku.